Im
3706

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-305992-p0001-6

Na. 5. D.

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-305992-p0002-2

פירוש על דניאל סימן ט׳
פסוק כ״ד וגו׳
בשנת תצ״ה לפ״ק:

Caluœrii explicatio Dan. IX. 24.
iudaicogermanice.
CIↃIↃCCXXXV.

שבועים שבעים וגו׳ זיבנציג וואכן זיין בשטימט איבר דיין פאלק· אונ׳ איבר דיא שטאט דיינר היילגקייט· אום צו ענדיגן דיא איבר טרעטונג· אונ׳ צו פר זיגלן דיא זינד· אונ׳ צו פר זינן דיא און גרעכטיגקייט· אונ׳ ווידר צו בריינגן דיא איביגי גרעכטיגקייט: אונ׳ צו פר זיגלן דאש געזיכט אונ׳ דיא ווייזאגונג· אונ׳ צו זאלבן דיא הייליגקייט דער הייליגקייט: אונ׳ דוא זאלט ווישן אונ׳ זאלט פר שטיאן· פון אויש גאנג דעש וואָרטש· דש מן זאל ווידר קומן לאזן (דיא געפאנגן אויש בבל)· אונ׳ צו בויאן ירושלים· ביז צו דעם משיח דעם פירשטן· זיבן וואכן אונ׳ צווייא אונ׳ זעכציג וואכן· דא ווערט מן ווידר קומן· אונ׳ ווערט גבויאט ווערדן דיא שטראז אונ׳ גראבן (דיא אום דיא מויאן דער שטאט)· אבר אין אנגשט

דער צייטן: אונ' נאך צווייא אונ' זעכציג
וואכן ווערט אויס גרוטיט ווערדן משיח·
אונ' ניטט ווערט איס זיין:

שאלה א'

וואס האט עס פֿור איינע בשאפֿנהייט מיט
דיזם פסוק:

תשובה· דער גפֿאנגני דניאל ליזט בייא
דעם נביא ירמיה (סימן כ"ה פסוק י"א·
וסימן כ"ט פס' יוד) דאס גנעדיג ווארט
דעס הערן· דס ער נאך זיבנציג יארן
דאס גפֿאנגני פֿולק וואלי אויס דער גולה
צו בבל ווידר ברינגן אין איר פֿאטר לאנד:
אונ' צוומר האט גאט דורך עבן דיזן נביא
ירמיה דעם גפֿאנגנן פֿולק דאס גוטי ווארט
פֿון דעם צמח דוד· דעם קיניג משיח·
(בסימן כ"ג ול"ג) ווידר הולט· אונטר דעסן
רעגירונג זאלט יודה אונ' ירושלים גהולפֿן
ווערדן: דיזי אונ' דער גלייכן הבטחות
טטעלט דניאל זהטי פֿור (בסימן ט' ד' י"ז
וגו')· אונ' ביטיט אום דער זעלבן ערפֿילונג:

שאלה ב'

וואס טוט הקב"ה היר אויף:

תשובה· ער זענדט דען ענגל גבריאל·
דער אונז דעם דניאל דיא פֿרהייזונג טון·

דש ניט אלזין דיא ע׳ שנות הגולה זאלן זום
ענד לויפן׳ זונדרן אויך דיא פר הייסני
גרוסי גאולה זאל ער פולגן׳ דען אויך דיא
ע׳ יאר דער גולה זאלטן ע׳ וואוכן דער
גאולה קומן:

שאלה ג׳

וואש זיין דאש פור וואוכן:

תשובה׳ עש זיין ניט טאג וואוכן׳ זונדרן
יאר וואוכן׳ דיא יאר וואוך גרעכנט אויף
זיבן יאר׳ דער גלייכן יאר וואוך אודר לייט
פון זיבן גאיין יארן׳ ווערט איין שבת
שנים איין פיאר אודר שבת יאר׳ וויא
אוין שמטה איין ערלאז יאר גנענט:

שאלה ד׳

האטטו דער גלייכן ער לאז יאר אין עטרה
ואַרבע:

תשובה׳ אין ויקרא בסיאן כ״ה ח׳ הייזט
עש׳ וספרת וגו׳ אונ׳ דוא זולט לעלן זיבן
שבתות דער יאר אודר שבת יאר זיבן יאר
זיבן מאל׳ אונ׳ זאלן דיר זיין זיבן טאגי
דער שבת יאר נויין אונ׳ פירלזיג יאר וגו׳ ׳
דא בגרייפט איין פייאר אודר שבת יאר
זיבן גאייני יאר׳ אונ׳ זולכי בוואנרנים האט
עש אויך איט איינר יאר וואוך: גלייך וויא

נעאלך אייני גאייני וואוך זיבן טאג אין זיך
פֿאזט: אלזוא אויך אייני יאר וואוך זיבן
יאר׳ בזיך אויך הדברים ט״ו אונ׳ ז״א י׳:
דט נון דער נבֿיא דניאל דער גלייכן יאר
וואוכן פֿר שטיאי׳ איז דאר אויש צו שליאן׳
ע׳ גאייני טאג וואוכן אאכן נייארט אין גאיין
יאר אונ׳ י״ח וואוכן׳ נון איז אבר און איגליך׳
דט אין זוא קורצר צייט אזי זולכי גרוטי
דינגי׳ דא פֿון דער אלאך צו דעם נבֿיא
גרעדט האט׳ גשעהן קענן׳ אונ׳ זיין
אויך׳ וויא דיא טאט רעדט׳ ניט גשעהן׳
קענן אלזוא זולכי גאייני טאג וואוכן בייא
דעם דניאל ניט פֿר שטאנדן ווערדן: דיא
אקרא אבר וייז אויזר דען טאג וואוכן פֿון
קיינן אנדרן וואוכן׳ אלז פֿון יאר וואוכן׳
דרום איזן דיזר ארט וואוכן אויך בייא דעם
דניאל פֿר שטאנדן ווערדן׳ וויל אויך איט
דען זעלבן דיא ער פֿילונג׳ וויא איר אונטן
פֿר נעאן ווערדן׳ גאר גנויא איבר איין שטיאט:

שאלה ה׳

וויא פֿיל יאר אאכן דיא שבֿעים שבֿועות
הדניאל:

תשובה׳ פֿיאר הונדרט אונ׳ ניינציג יאר:

שאלה

שאלה ו׳

וואט זאל דאן אין דיזן ת"ך יארן׳ נאך אויף העבונג דער גולה בבלי׳ גשעהן:

תשובה׳ זונדרליך דיזש׳ דז דער משיח׳ האדון ההיכל (מלאכי ג׳ א׳)׳ צוויטן וואלכר צייט זאלט קומן׳ אונ׳ גזאגט ווערדן׳ דא דאן דיא וויזאגונגן דער נביאים זאלטן ערפילט ווערדן׳ אונ׳ איין ענדר האבן׳ עש זאלט אלזוא אויך דורך דען משיח דיא פר שפרוכני איביגי ערלייזונג בינן וואלכר צייט ווידר בראכט ווערדן:

שאלה ז׳

וואט זאלט עש דאן מיט דעם משיח אין דיזן ת"ך יארן פור איינן צושטאנד האבן:

תשובה׳ איינן דופלטן׳ ערשטליך איינן ארם זעליגן׳ אין דעם ער זאלט אויש גרוטיט ווערדן׳ אלזוא דש ער קיינן טייל אן ירושלים׳ טעמפל׳ אונ׳ פולק האבן ווערט׳ (בפסוק כ"ו)׳ הערנאך איינן גליק זעליגן׳ דא ער איבר זייני פיינדי זאלט זיגן (בפסוק כ"ז):

שאלה ח׳

ווען זאלט דיא אויש רוטונג המשיח גשעהן:

תשובה׳ נאך ס"ב שבועים׳ דאש

איז· נאך תל״ד שנים· אן גרעכנט פֿון
דעם אן פֿאנג דער ע׳ יאר וואוכֿן הדניאל·
אונ׳ אלזוא אין דער צייט דער א״ט שנים·
זוא נוך איבריג ווארן ביז צו דען צעלטן יארן
דער וואוכֿן הדניאל· עש זאלט אלזוא משיח
נוך קומן פֿור דעם חורבן העיר והיכל:

שאלה ט׳

זאלט דאן המשיח גלייך נאך פֿרלויף דער
תל״ד שנים· אונ׳ אלזוא גאנצר נ״ב שנות פֿור
דעם חורבן ירושלים· אויס גרוטיט ווערדן:

תשובה· ניין· דאן עש שטיט ניט
אין דער נבֿואה· דש משיח זוא פֿורט אונ׳ אלז
באלד נאך דען ס״ב שבֿעים זאלט אויס
גרוטיט ווערדן· זונדרן על דרך כלל אונ׳
אינש גמיין· אחרי השבעים ששים ושנים·
נאך דען ס״ב שבֿעים ווערט משיח אויס
גרוטיט ווערדן· אלז אויך זולכי אויס רוטונג
אן דעם וואהרן משיח י״ז שנות נאך אבלויף
דער ס״ב שבֿעים· אודר דער תל״ד שנה
געשעהן· דא ער אים פֿיאר אונ׳ דרייסיגשטן
יאר זיינש אלטרש איז גקרייציגט· אונ׳
היר אויך נוך נ״ב שנות הין דורך· בפֿרט פֿון
דען יודן אין זיינן תלמידים איז גקוועלט·
גמארטרט אונ׳ גטיטיט ווארדן· ביז דש

דיא א"ט שנים · אין וועלכר לייט זאלכי אויס
רוטונג המשיח גשעהן זאלט · אב גלויפן · אונ'
דיא לעצטי יאר וואוך הדניאל · דא משיח זאלט
ער הויבט ווערדן · אן גאנגן איז : ועל דרך
כלל · משיח איז גבורן י"ז שנה פור אב
לויף דער ס"ב שבעים · גקרייליגט אים זיבן
לעהנדן יאר דעש לייט לויפש פון א"ט שנה ·
ל"ב שנים האט ער היר אויף אין זיינן תלמידים
בפרט אין ארל יהודה פרפולגונג ער ליטן ·
אבר דרייא יאר אונ' איין האלבש פור דעם
חורבן האט ער אן גפאנגן אוב לו זיגן · דיז
טוט אין גזאגט ס"ט אונ' איין האלבש יאר ·
וועלכש דאן מיט דעם חורבן אונ' רעכנונג
לרוח הקדש על פי דניאל גנויא איבר איין קומט :

שאלה י'

וואן זאלט אבר זאלכי הויפט אויס רוטונג אונ'
קוועלונג המשיח אויף הוירן :
תשובה · לו זאלכר לייט. אלז טון גזאגט ·
וואן דיא זיבלינגשטי יאר וואוך אודר דאש
תס"ג שנה אן גיאן ווערט · דאן זוא וויא
זאגט דניאל בפסוק כ"ה מן מצא דבר וגו'
עד משיח נגיד ביז לו משיח דעם פירשטן ·
דא ער נעאליך ווערט אן פאנגן נאך זיינר
אויס רוטונג איין פירשט לו ווערדן אונ' אוב
לו

צו זיגן· זיין זיבן וואוכן אונ' ס"ב וואוכן·
דאש מאכט צו זאמן ס"ט שבֿעים אודר תפ"ג
שנות:

שאלה י"א

וואש זאל דאן אין דער לעצטן וואך אודר
דען לעצטן זיבן שנים געשעהן:

תשובה· משיח זאלט דארין אוב זיגן·
אונ' פֿילן דען בונד שטערקן· אונ' מיטן
אין דיזן לעצטן יארן זאלט דער היכל והעיר
חורבן אונ' פֿרשטירט ווערדן:

שאלה י"ב

וואש זיין דאן דאש איבר אל פֿור מערק
ווירדיגי זאכֿן· וועלכֿי זיך אין דען ת"ן
שנים זאלטן בגעבן:

תשובה· עש זיין זאלכֿר זאכֿן זונדרליך
פֿיר· דיא ערשטי וואר דיא אויף ער בויאונג
ההיכל ועיר ירושלים· דיא אנדרי דעש
משיח אויש רוטונג· דיא דריטי דעש משיח
ווידר אויף ריכֿטונג· דיא פֿירטי דער איביגי
חורבן ירושלים והיכל:

שאלה י"ג

זיין דאן דיזי פֿיר נאך דענקליכֿי דינגי אין
פֿיר גוויזי צייטן· דארין איין איקליכֿש
געשעהן זאלט· פֿון דעם נביא געשטעלט אונ'

אב גטיילט ווארדן: תשובה· יוא:

שאלה י"ד

קאנסטו איר זאלכי יאר צייטן אדר אבטיילונג אורדנטליך הער זאגן:

תשובה· איך וויל איך דא הין באיהן · אוב עס וואול טווער איז:

שאלה ט"ו

פֿון וועלכם יאר אויז דאן דער אן פֿאנג דער רעכֿנונג גאמאכֿט ווערדן:

תשובה· פֿון דעם אנדרן יאר האלך פרס דריוש אכֿונה נוטוש· דאס איז· פֿום יאר דעסן מעלדונג גטיכֿט בספֿר עזרא סיאן ד׳ כ"ד וסיאן ו׳ א׳· אויך בנבֿואת חגי ב׳ א׳· אול זכֿריה א׳ ב׳:

שאלה ט"ז

זאג איר נוך· אין וואס פֿור צייט זאלט דער היכֿל· העיר והעם ווירד אויף גריכֿט אול זום טטאנר גבראכֿט ווערדן:

תשובה· אין דען ס"ט שבֿעים אורד תפ"ג שנות דניאל· אול אלזוא פֿון דעם יאר דער וועלט גת"קל ביז אין דאס יאר דער וועלט די"ג: אול זוואר אין דען ערסטן זיבן יאר וואכֿן אורד א"ט שנים · אלז פֿום יאר דער וועלט גת"קל ביז גתק"עט

זאלט דאס פֿור האבן ליאליך פֿון שטאטן גיאן· (בעזרא ד׳ כ״ד אונ׳ ו׳ א׳)· אין דען איבריגן ס״ב יאר וואוכֿן אודר תל״ד שנים· דאס איז· פֿון דעם יאר דער וועלט גתק״עט ביז דא״יג· אבר אין קיארליכֿר לייט (דניאל ט׳ כ״ה):

שאלה י״ז

אין וואס פֿור איינס חלק דער לייט אין דען ע׳ יאר וואוכֿן אודר ת״ן שנים רעט דניאל זאלט משיח אויט גרוטיט ווערדן:

תשובה· אין דער לייט· וועלכֿי זיך אן הוב נאך דער לווייא אונ׳ זעכֿליגשטן יאר וואוך· אודר וועלכֿי אן פֿינג פֿון דען אב גלויפֿנן ת״לר שנים אן· אונ׳ ליאף ביז אין דיא נוין אונ׳ זעכֿליגשטי יאר וואוך אודר ביז אין דאס תפ״ג שנה· דאס איז· משיח זאלט אויט גרוטיט ווערדן אין דעם טייל דער לייט: וועלכֿי ליאף פֿון דעם יאר דער וועלט גתת״קסר ביז די״ג· וועלכֿש דאן איינע לייט איז פֿון א״ט שנות· בינן וועלכֿר לייט משיח זאלט אויט גרוטיט ווערדן· (דניאל ט׳ כ״ו):

שאלה י״ח

אין וואס פֿור איינס חלק דער לייט דער

ע׳

ע׳ יאר וואוכן זאלט משיח ווירד עמפור קומן:

תשובה׃ אין דער לעצטן וואך דער
יאר וואוכן דניאל׃ אודר אין דען לעצטן ז׳
טניס׃ געמליך נאך אבלויף דער ת״סג
שנה ביז ת״ן׃ דאס איז׃ פֿון יאר דער
וועלט פֿיאר טויזנד דרייאצעהן אן ביז פֿיאר
טויזנד צוואנציג׃ דאן דא זאלט ער פֿילן
דען בונד שטערקן׃ וויא בפסוק כ״ז שטיט:

שאלה י״ט

וואן זאלט אבר ההיכל והעיר צו איביג פֿר
שטירט ווערדן:

תשובה׃ איטן אין דער לעצטן אונ׳
זיבנציגסטן וואך׃ אודר נאך פֿר פֿליוונג
דער פֿיאר הונדרט אונ׳ זעקס אונ׳ אכציגסטן
יארט אונ׳ איינס האלבן׃ דאס איז׃ אים
יאר דער וועלט פֿיאר טויזנד זיבן צעהן אונ׳
איינס האלבן׃ דאן איטן אין דער וואך
זאלט דאס אופפֿר אונ׳ שפייזאופפֿר אויף
הוירן׃ אונ׳ בייא דען פֿליגלן זאלטן שטיאן
גרייאל דער פֿר וויסטונג׃ אונ׳ איז בשלוזן׃
דא ביז אן דאס ענד דיא פֿר וויסטונג
טריפֿן ווערט (פסוק כ״ז):

שאלה כ׳

קאנסטו איר וואול דאס יעניגי׃ וואס ביז

הער פֿון דען זיבנציג יארוואלכֿן הרנימן אנגפֿירט
מיזי מין מייני קורצי זום ברינגן:

תשובה׃ פֿון דעם אנדרן יאר דריוש
האלך המלכֿונה נוטום ביז אויף משיח נגיד
אורר דען פֿירשטן זיין ת׳פג שנות: אין
דיזן ת״פג שנים זיין צווייא מערק ווירדיגי
צייט צייפֿי׃ דיא ערשטי צייט אורר חלק
בגרייפֿט אין זיך מ״ט שנים׃ דא ירושלים
זאלט ווידרום צו בויאן אונ גפֿאנגן ווערדן׃
דיא אנדרי פֿולגנדי צייט האט ת״לד שנים׃
דא דער בויא ירושלים אין שלעכֿטן צייטן
ווערט פֿורט גזעצט ווערדן: נאך דיזן ת״לד
שנות׃ אונ׳ דא אלזוא נוך מ״ט שנה איבריג
וואדן ביז אויף דיא לעצטי וואוך׃ דא
זאלט משיח גקוועלט אונ׳ גטוירט ווערדן׃
ניט צוואר זוא פֿורט אים אן פֿאנג דער
לעצטן מ״ט שנים׃ זונדרן נאך דעם פֿר
לויף דער ת״לד שנה׃ וויא דאן אויך י׳ז
שנים נאך דעם פֿרלויף דיזר ת״לד שנים
גשעהן׃ דא דאן זולכֿי קוועלונג דעם משיח
טיילש אין זיינר פערזון טיילש אין זיינן
גליר מאזן אונ׳ גלויביגן בייא דיא ל״ה שנים
גוועריט׃ פֿון דעם דרייטיגשטן יאר זיינש
אלטרש אן׳ ביז נאך אב לויף דעש פֿינף אונ׳
זעכֿציגשטן

זעכציגשטן יארט נאך זיינר גבורט: דא
גיאט נון דיא לעצטי אונ׳ זיבנציגשטי וואוך
דניאל אן· אונ׳ מיט דער זעלביגן דער זיג
המשיח· וואן דאן אין דער ערשטן העלפט
דיזר וואכי· אלז אים זיבן אונ׳ זעכציגשטן
יאר נאך דער גבורט המשיח· אספסיאנוס
הקיסר נאך דעם אים יאר צו פֿור דיא
דואר פֿון דען יורדן אויז ירושלים גשלאגן·
מיט קריגש מאכט איז אין לאנד יהודה גקומן·
דא דאן טיילש אום קומן טיילש גפֿאנגן ווארדן
הונדרט פֿינף אונ׳ פֿירציג טויזנד צווייא הונדרט
אונ׳ דרייזיג יודן· אונ׳ פֿון דען גפֿאנגנן
זעקש טויזנד אין אכֿאיא גשיקט· אן דער
דורך גראבונג דעש איסטמוס צו ארבייטן:
דיא נוצרים זיין הין גיגן דורך אייני אופֿן
בארונג בפֿעליכט ווארדן· אויש ירושלים
נאך פלה איין שטעדליין אין פריא זיך צו
בגעבן: מיטן אין דער לעצטן אודר
זיבנציגשטן וואכן· דא מן עבן שריב ס״ט
יאר נאך דער גבורט המשיח· האט דאש
אופפֿר· על פי דברי הנבואת דניאל· אויף
גהוירט· אונ׳ איז דער גרייאל בייא דען
פֿליגלן גשטאנדן· אין דעם ירושלים פֿר
שטירט ווארדן: דיא נוך איבריגן דרייא

יאר הין דורך איז דאש פר דערבן פולק
איבר ירושלים אונ' ארץ יהודה גטריפט ·
דא אליש איבריג איז צרשטירט · אונ' דיא
יורנטאפט בייא פיל הונדרט טויזנד אין דיא
גולה גפירט ווארדן:

שאלה כ"א

קאן אן אבר דאש אנדר יאר דריזש האלך
אבונה נוטוש אויך וואל זעלן אין דאש דרייא
טויזנד פינף הונדרט זיבן אונ' צוואנציגשטי יאר
צבריאת עולם · אונ' אלזוא אויך פון דיזם יאר
דיא רעכנונג דער נבואת הרניאל אן פאנגן:

תשובה · גאר וואול · בפרט ווען אן
מיט יוסיפון אונ' אבן עזרא · וויא באלד
פולגן ווערט · זעלט · דש איס איטלטטן
טייל דער זיבנציגשטן אונ' צעלטן וואכן
דרניאל · אונ' אלזוא פירט האלב יאר פור
דעם חורבן ההיכל דאש אופפר אויף גהוירט
האבי: ווען איך נון דיזי צעלטי רעכנונג
אן נעהם · זוא האב איך דיא צייט אב
טיילונג · וויא אויך דיא נבואה · עט וואן
דרייא יאר צוריק אודר וועניגר צו נעהאן ·
אלז אין דער פוריגן רעכנונג · נאמל · אן
שטאט דרייא טויזנד פינף הונדרט אונ' דרייזיג
זעלן איך דרייא טויזנד פינף הונדרט זיבן אונ'
צוואנציג ·

צוואנציג· אן שטאט דרייא טויזנר פינף הונדרט
נויין אונ' זיבנציג. זעך איך דרייא טויזנר פינף
הונדרט זעקט אונ' זיבנציג וגו':

שאלה כ"ב

ער קלערן דיזי נבואה דניאל אויף דיא
יהודים פון דעם משיח:

תשובה· דאס בר שית רבא שפריכט
איבר דען פסוק י"ח אין בראשית סימן י"ד·
אמר רבי ברכיא· זה מצות ומעשים טובים·
כי קרובה ישועתי לבא· וצדקתי להגלות
מלך המשיח· שכתוב· ולהביא צדק עולמים·
עס האט גזאגט רבי ברכיא· דיז זיין דיא
בפעל אונ' גוטן ווערק· וויל איין הייל איז
נאהי קומן· אונ' אייני גרעכטיגקייט צו
אופן בארן דען קיניג משיח· וויל גשריבן
שטיט· אונ' ווירד צו ברינגן דיא גרעכטיגקייט
דער איביגקייט: אונ' רא"בן שפריכט
איבר אן גפירטי נבואה הדניאל· קדש
קדשים הוא משיח המקודש מבני דוד·
דער קדש קדשים דער אלר הייליגסט (ביים
דעם נביא דניאל בסימן ט' כ"ו) איז דער
משיח· וועלכר גהייליגט איז פון דען
זינן דוד:

שאלה כ״ג

פֿרשטיאן דיא יורן אויך דורך דיא וואכן
דעס דניאל יאר וואכֿן· איינֿי וואך זו זיבן
טניס גרעכֿנט:

תשובה· רבי סעדיה גאון שפריכֿט אין
דעם פירוש איבר דען פסוק דניאל פֿולגנדר
געשטאלט· נספור ונדע כמה שנים הם· י׳
פעמים ז׳ עולין לע׳ הרי שבועים ע׳ הן ת״צ
שנה· לאסט אונז רעכֿנן אונ׳ פֿרשטיאן
לערנן· וויא פֿיל יאר דאס זיין· צעהן אמל
זיבן· נעמליך זיבנציג· זיך· זיבנציג וואכֿן
זיין פֿימר הונדרט נויינציג יאר: וואז מיט
דאן רבי אבן עזרא איבר איין שטימט· אמר
רב סעדיה גאון· כי ע׳ה שבועים הם שנים·
והעד שאמר· אחר כן עד מלאת שלשת
שבועים ימים· ולא הזכיר עם שבועים שבעים
ימים· והנה הם כמו שבע שבתות שנים·
ונכון פירוש· עס זאגט רבי סעדיה גאון·
דיזי וואכֿן זיין יארי· אונ׳ איז דעטן איין
צייג (בווייזטום)· וויל גזאגט איז (ויקרא
כ״ה ח׳)· ביז ער פֿילט וואַרדן דרייא וואכֿן
דער טאג· אודר דרייא טאג וואכֿן· אונ׳
ער (דניאל) גדענקט ניט (אלהיאר) מיט
דען וואכֿן זיבנציג טאג· אונ׳ זיך· דיזי

זיין אלזא וויא זיבן שבת דער יארי · אונ׳
דיזי ער קלערונג איז רעכט · ביזהער הבי
אבן עזרא: עש גהוירט היאר מיט
הער · וואש דער תלאור זאגט אין עבודה
זרה פ״ד · רבי יוסי אומר · מלכות פרס
בפני בית שלשים וארבע שנים · מלכות
יון בפני הבית מאה ושמונים שנה · ומלכות
בית חשמונאי מאה ושלש שנים ·
מלכות הורדוס מאה ושלש שנים · רש״י
הרי ת״כ שנה שהיה בית שני וכו׳ : רבי
יוסי זאגט · דאש קיניג רייך פערסן האט
גשטאנדן צו דען צייטן דעש (אנדרן) היכל
פיאר אונ׳ דרייזיג יאר · דאש קיניג רייך
דער גריכן צור צייט דעש הויזש ק״פ יאר ·
אונ׳ דאש קיניג רייך דעש הויזש חשמוני ק״ג
יאר · דאש קיניג רייך הורדוס אויך ק״ג
יאר · רש״י · זיך · פיאר הונדרט אונ׳
צוואנציג (יאר) · וועלכי גשטאנדן האט דאש
אנדר הויז וכו׳ : דא דאן דיא ערשטן
נוין אונ׳ פירציג יאר · דא ירושלים פור
דעם בויא דעש היכל ווארד אן גפאנגן צו
בויאן · אב גרעכנט ווערדן : וועלכש
אלז דאן קאן צו גטאן ווערדן · וואש דאש
בית ישראל אין דעם פירוש דער אסכתא
נזיר

נזיר פ'ה טרייבט· אמר אביי· ולא ידעי
לאימת (דליחרובה מקדש שני)· והכתיב·
שבועים שבעים נחתך על עמך ועל עיר
קדשך· פירוש· שמטות שבעים· דהיינו
ארבע מאות ותשעים שנה נגזרה· עס
זאגט אביי· אונ' וייז אן ניט דיא צייט
דער פֿרשטירונג דעס אנדרן היכל· איז
ניט גשריבן· זיבנציג וואכן זיין בשטימט
איבר דיין פֿולק· אונ' איבר דיא שטאט
דיינר הייליגקייט· דיא ערקלערונג איז·
זיבנציג שמטות אודר ערלאז יאר· ווענכי
זאס פֿיל זיין אלז פֿיאר הונדרט אונ' נויינציג
יאר זיין בשטימט גוועזן:

שאלה כ"ד

פֿון וואס פֿור איינם יאר נעהמן דיא ראבינן
דען אן פֿאנג דער רעכנונג דער זיבנציג
וואכן:

תשובה· צוואר פֿרטירנטליך· דוך
דאס מאור עינים ניאט דען אן פֿאנג דער
זיבנציג וואכן פֿון דעם אנדרן יאר דריוס·
נאך פֿול ענדיטן זיבנציג יארן דער גולה·
כל סך ת"צ השנים ההגדה הוא על משך
הבית· לא יתערב בם ימי גלות מאומה:
ויהיה ראשיתן למן היום אשר הוחל להבנות·
בשנת

בשנת שתים לדריוש· ככתוב בעזרא סוף
פרשה ד׳· דיא גאנצי זום דער פֿיאר
הונדרט׳ אונ׳ נויינציג יאר גהוירט צו דער
צייט דא דער היכל גשטאנדן האט· דא
מיט איזן ניט פֿר אענגט ווערדן דיא טאגי
דער גפֿאנגנשאפֿט (צו בבל) קיינש וועגש·
עש אוז אבר זיין איר אן פֿאנג פֿון דעם
טאג אן· דא אן גפֿאנגן איז צו בויאן
(ההיכל) אים אנדרן יאר דריוש· אלז
גשריבן שטיט בייא דעם עזרא אם ענד
דעם פֿירטן קאפיטלש: אונ׳ קורץ דרויף·
והנה באר· כי ראשית השבועים הא׳ה יהיה
מעת צאת דבר דריוש מלך פרס· בשנתו
השנית· להשיב ולבנות את הבית כמה שזכרנו·
אונ׳ זיך· עש איז קלאר· דש דער אן
פֿאנג דיזר וואוכן אוז זיין פֿון דער צייט
דעש אויש גאנגש דעש בפֿעהלש דריוש דעש
קיניגש אין פערסן· אין זיינם אנדרן יאר:
דש אן זאלט ווידר צו רעכט אאכן אונ׳ ווידר
בויאן דאש הויז· אלז איר ער אינרט האבן:

שאלה כ״ה

זויא ער קלערט רבי אבן עזרא דען עסוק
כ״ז סיאן ט׳ בדניאל· דא גזאגט ווערט·
איטן

איטן אין דער וואוך ווערט דאש אופפר אונ'
טפייז אופפר אויך הוירן :

תשובה· פולגנדר גשטאלט· ושלש שנים
וחצי בטל התמיד בבית שני· לפני הרבן
הבית· וככה כתוב בספר יוסיפון בן גוריון·
אונ' דרייא יאר אונ' איין האלבט האט אויך
גהוירט דאש טעגליך אופפר אין דעם אנדרן
הויז· פור דער פרשטירונג ההיכל· אונ'
זוא איז עש גשריבן אין דעם בוך דעש
יוסף בן גוריון: וועלכש אוב עש צוואר
איט אונזריר רעכנונג ניט אין אלם איבר
איין שטימט· זוא טרעטן איר דוך· וויא
קורץ צו פור בירדט איז· ניימרט אין פירדט
האלב יארן פון איין אנדר· אונ' אלזוא
בלייבט נאך ביידרלייא רעכנונג דיא ווארהייט
דער נבואה· בפרט דש המשיח צור
צייט בית שני· אונ' אלזוא פור דעם זעלבן
אונ' ירושלים פרשטירונג· ווערט
ערטיינן אונ' שטערבן· פעטט
אונ' און בוועגליך
שטימן :

בשורה טובה על פי לוקאס סימן כ״ג
פסוק כ״ו וגו׳:

אונ׳ עש ווארי · אלז זיא אין (ישוע) פֿיהרטן
(צום טויט) · ערגריפֿן זיא איינן מאן · דער
פֿון פֿעלד קאם · אונ׳ זיין נאם וואר שמעון פֿון
קיריני · אונ׳ זיא לייגטן דען גאלגן אויף אין · דש
ער אין טראגן מעכֿטי הינטר ישוע הער: כז
אונ׳ עש גינג אים (ישוע) נאך פֿיל פֿולק · אונ׳
דיא ווייבר · וועלכֿי אין בקלאגטן אונ׳ בוויינטן:
כח אונ׳ ישוע קערטי זיך אום צו אינן · אונ׳
ער שפראך · איר טעכֿטר ירושלים · וויינט ניט
איבר איך · נייארט וויינט איבר אייך אונ׳ איבר
אייערי קינדר: כט דען נון · עש ווערדן דיא
טאגי קומן · אין וועלכֿן אן זאגן ווירד · וואל
דענן און טרעכֿטיגרן · אונ׳ דענן לייברן · דיא
ניט גוואונן האבן · אונ׳ דיא ברישטי · וועלכֿי
ניט גזייגט האבן: ל אונ׳ אלז דאן ווערדן זיא
אן פֿאנגן צו זאגן צו דען בערגן · בדעקט אונז ·
אונ׳ צו דען היכֿן · פֿאלט איבר אונז: לא דען
ווען אן דאש טוט דעש פֿרישן (גרינן) הולץ ·
וואש זאל דעש דערן (הולץ) גשעהן: לב אונ׳
זיא פֿיהרטן אויך מיט אים צווייא אנדרי איבל
טעטר · אום זיא צו טיטן לג אונ׳ זיא קאמן
אן דען ארט · דער דא היאז גלגולת (גהירן
שאלן ארט) · אונ׳ זיא האבן אין ארט גהאנגן
אונ׳ דיא צווייא איבל טעטר מיט אים · איינן פֿון
זיינר

זיינר רעכטן האנד · אונ׳ איינן פון זיינר לינקן
האנה: לד אונ׳ ישוע שפראך · איין פאטר ·
פר גיב דוך אינן (דיזי גרושי עבירה · דש זיא
איך אויף הענגן) · דען זיא וויזן ניט · וואש זיא
טון · אונ׳ זיא טיילטן זייני קליידר · אונ׳ ווארפן
דאש לויז דריבר: לה אונ׳ דאש פולק שטונד ·
אונ׳ זאך אין אן · אונ׳ דיא אויברשטן אונטר דעם
פולק שפוטטן אין אויש איט אינן · אונ׳
שפראכן · אנדרן האט ער גהולפן · אונ׳ נון ·
לאז ער אויך זיך העלפן · ווען ער איזט דער
משיח · דער אויש ערוועלטי פון גאט: לו אונ׳
דיא שטרייטבארי מעניר שפוטיטן אין אויך
אויש · אלז זיא קאמן · אין צו זעהן · אונ׳ זיא
בראכטן אים עסיג: לז אונ׳ זיא שפראכן ·
ווען דוא דער יהודים קיניג ביסט · זא העלפי
דיר זעלבשט: לח אונ׳ עש וואר אויך
גשריבן איבר זיינם קופף איט יונית (גריכיטי) ·
רומית (לאטייניטי) אונ׳ עבריות בוך שטאבן ·
דיזר איזט דער יהודים קיניג: לט אונ׳ איינר
פון דען גהענקטן איבל טעטרן לעשטרטי אין ·
אונ׳ שפראך · ווען דוא דער משיח ביסט · זא
העלפי דיר זעלבר אונ׳ אונז: מ אונ׳ דער
אנדרי אנטוואורטיטי · אונ׳ טריא אין אן · אונ׳
שפראך · אונ׳ אויך דוא פירכטשט דיך ניט פור
גאט ·

גאט׳ דער דוא דוך אין עבן דעם זעלביגן
(טויט) גריכט ביסט: מא אונ׳ איר (ליידן
דיזן טויט) פון רעכטס וועגן׳ דען נאך אונזרן
ווערקן עמפפאנגן איר׳ אבר דיזר האט ניכטס
בייזט גטאן׳ מב אונ׳ ער שפראך צו ישוע׳
הער׳ גדענקי אן איך׳ ווען דוא קואן ווירסט
אין דיינם קיניג רייך: מג אונ׳ ישוע שפראך
צו אים׳ גוויזליך׳ איך זאגי דיר׳ היינט ווירסט
דוא איט איר אין גן עדן זיין: מד אונ׳ עס
וואר אום דיא זעקסטי שטונדי (אים טאגי׳
דאס איזט אום צוועלף אוהר׳ נאך דער הייטיגן
תכונה)׳ דא וואורד איינה גרויסה פינסטרניס
איבר דאס גאנצי לאנד׳ ביז צו דער נייטן
שטונדי (ביז אום דרייא אוהר נאך איטאג):
מה אונ׳ דיא זון וואורד פר פינסטרט׳ אונ׳
דער פור האנג אין בית המקדש וואורד צו ריסן
אין דער איטן: מו אונ׳ ישוע שריא איט
גרויסר שטים׳ אונ׳ שפראך׳ איין פאטר׳ אין
דיינה האנד בפעלי איך איינן רוח׳ אונ׳ אלז ער
דיזי ווארט גזאגט׳ איזט ער פר גאנגן:
מז אונ׳ אלז דער הויבט אאן איבר הונדרט האט
גזעהן׳ וואס גשעהן איזט׳ לויבטי ער גאט׳
אונ׳ שפראך׳ פר וואר׳ דיזר אאן איזט גרעכט
גוועזן: מח אונ׳ אליס פולק׳ וועלכי צו גלייך
הין

הין צו גמהט צו דיזם גזיכטי · אונ׳ גזעהן האבן ·
וואש גשעהן וואר · האבן אויך איר הערץ
גשלאגן · אונ׳ זיין צוריק גקערט : מט אונ׳ אלי
זייני בקאנטי שטונדן פון וייטן · אונ׳ אויך דיא
וויבר · וועלכי אים נאך גינגן אויש גליל · אונ׳
זיא האבן גזעהן אלי דיזי זאכן : נ אונ׳ נון ·
איין מאן פון רמתים · איינר שטאט (אים
לאנד) יהודה · אונ׳ ער וואר איין ראטש הער ·
אונ׳ איין גוטר אונ׳ גרעכטר מאן : נא אונ׳ ער
האטי ניט גוויליגט אין אירן ראט שלאג · אונ׳ איר
ווערק · אונ׳ אויך דיזר האפטי אויך דאש קיניג
רייך גאטש : נב אונ׳ ער נאהטי צו פילאטוס .
אונ׳ ער בעטיטי פון אים דען לייב ישוע :
נג אונ׳ ער נאם אין הראב (פון דעם גאלגן) ·
אונ׳ וויקלטי אין איין אין פיינה ליין וואנד · אונ׳ ער
ליגטי אין אין איין אויש גהויאן בגרעבניש · וואו
הין נוך קיינר מיזט גלעגט וואררן : נד אונ׳ עש
וואר ערב שבת · אונ׳ דער שבת גינג באלד אן :
נה אונ׳ דיא וויבר · וועלכי אים נאך גגאנגן ·
אונ׳ מיט אים גקואן זיין אויש גליל · האבן דאש
בגרעבניש גזעהן · אונ׳ ויא זיין לייב איזט דא
הין גליגט וואררן : נו אונ׳ זיא קעריטן ווידר ·
אונ׳ בריטיטן דיא גווירצי · אונ׳ דיא אילי ·
אונ׳ זיא רוהטן אם שבת · נאך
דעם גבוט (פון גאט) :

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-305992-p0027-2

Im 3706
S

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt
urn:nbn:de:gbv:3:1-305992-p0028-8

*****:*********:*****

פירוש על דניאל סימן ט׳

פסוק כ״ד וגו׳

בשנת תצ״ה לפ״ק:

Caluœrii explicatio Dan. IX. 24.

iudaicogermanice.

CIↃIↃCCXXXV.

:***:*****:*******

שבועים שבעים וגו׳ זיבנציג וואכן זיין בשטימט איבר דיין פֿולק· אונ׳ איבר דיא שטאט דיינר הייליגקייט· אום צו ענדיגן דיא איבר טרעטונג· אונ׳ צו פֿר זיגלן דיא זינד· אונ׳ צו פֿר זינן דיא אונגרעכֿטיגקייט· אונ׳ ווידר צו ברינגן דיא איביגי גרעכֿטיגקייט· אונ׳ צו פֿר זיגלן דאש גזיכֿט אונ׳ דיא וויישאגונג· אונ׳ צו זאלבן דיא הייליגקייט דער הייליגקייט: אונ׳ דוא זאלט וויסן אונ׳ זאלט פֿר שטיאן· פֿון אויש גאנג דעש ווארטש· דש מן זאל ווידר קומן לאזן (דיא גפֿאנגן אויש בבֿל)· אונ׳ צו בויאן ירושלים· ביז צו דעם משיח דעם פֿירשטן· זיבן וואוכֿן אונ׳ צווייא אונ׳ זעכֿציג וואכֿן· דא ווערט מן ווידר קומן· אונ׳ ווערט גבויאט ווערדן דיא שטראז אונ׳ גראבן (דיא אום דיא מויארן דער שטאט)· אבר אין אנגשט

):(דער